

Prof. dr hab. Aneta Wojdyło
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Wydział Nauk o Żywności
Katedra Technologii Owoców, Warzyw i Zbóż
ul. Chełmońskiego 37
51-630 Wrocław

Wrocław, 12.12.2016 r.

RECENZJA

dotycząca osiągnięcia naukowego pt.: *Wpływ ekologicznego i konwencjonalnego systemu produkcji rolniczej na wybrane parametry jakości buraka ćwikłowego, marchwi i soku marchwiowego* oraz całokształtu dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego w toku postępowania habilitacyjnego dr Renaty Kazimierczak

1. Informacje podstawowe o Kandydacie

Pani dr Renata Kazimierczak w 1992r. ukończyła studia magisterskie na Wydziale Ogrodniczym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. W 2004r. Rada Wydziału Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Ocena dostosowania poziomu i struktury podaży owoców i warzyw do potrzeb żywnościowych ludności Polski* wykonanej pod kierunkiem pani dr hab. Krystyny Żelaznej, prof. SGGW nadała Jej stopień doktora nauk rolniczych w dyscyplinie: technologia żywności i żywienia. Po ukończeniu studiów magisterskich w latach 1992-93 pracowała jako samodzielny referent techniczny w Zakładzie Przyzagrodowej i Działkowej Produkcji Żywności, w latach 1993-2005 jako asystent, natomiast począwszy od 2005 jako adiunkt w Zakładzie Żywności Ekologicznej – Katedra Żywności Funkcjonalnej, Ekologicznej i Towaroznawstwa, Wydział Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji SGGW w Warszawie.

2. Charakterystyka dorobku naukowego

Zgodnie z danymi zamieszczonymi w dokumentacji ogólny dorobek dr Renaty Kazimierskiej obejmuje 112 pozycji, w tym 89 oryginalne prace naukowe i 23 popularno-

naukowe, w tym 12 publikacji internetowych, z czego jak podaje Habilitantka około 90% prac powstało po uzyskaniu tytułu doktora.

Jest autorką 52 oryginalnych prac twórczych, w tym 5 opublikowanych w czasopiśmie indeksowanych w bazie Web of Science, 26 w czasopiśmie znajdujących się na liście B MNiSW i 21 opublikowanych jako rozdziały w monografiach naukowych (w tym zgłoszone osiągnięcie naukowe). Jest również autorką 15 prac przeglądowych w czasopiśmie i monografiach naukowych w języku polskim i angielskim, 13 recenzowanych abstraktów w materiałach konferencyjnych, 7 rozdziałów w skryptach do ćwiczeń i 2 rozdziałów w opracowaniach zbiorowych zawierających dokumentację grantów badawczych. Habilitantka zaprezentowała 51 posterów i referatów, z czego 14 prac w formie referatów wygłoszonych osobiście na licznych konferencjach naukowych, krajowych, jak i zagranicznych. Dotychczas była lub nadal pozostaje wykonawcą w 11 projektach badawczych, w tym w 5 międzynarodowych projektach badawczych. Ponadto brała czynny udział w 2 międzynarodowych projektach realizowanych w ramach programu „Lifelong Learning Programme Leonardo da Vinci Partnerships” oraz w projekcie „Erasmus+ Strategic Partnership”. Niestety, z przedstawionych danych wynika, że dotychczas pomimo wysokiej swej aktywności przy realizacji projektów badawczych dotychczas nie była w żadnym z nich kierownikiem, a więc nie posiada doświadczenia związanego z kierowaniem zespołem naukowym.

Wartość punktowa wszystkich publikacji i opracowań (wg list czasopism punktowanych MNiSW z lat, w których ukazały się publikacje) wynosi 475 pkt, w tym po uzyskaniu stopnia doktora 455 punktów. Sumaryczny Impact Factor wszystkich prac habilitantki wynosi 12,573, indeks Hirscha: 2, a liczba cytowań wg bazy Web of Science: 9. Niskie wartości wskaźników bibliometrycznych związane są ze znikomą publikowalnością oryginalnych prac twórczych w czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym (tylko 5 prac naukowych które posiadają współczynnik IF: J. Sci. Food Agric., Biol. Agric. Hort., Renew. Agric. Food Syst., J. Agric. Food Chem., Free Radical & Biol. Med.). Adekwatnie przełożyło się to także na zaproszenia związane z wykonaniem recenzji prac naukowych dla czasopism (2 prace: Journal of Food Science oraz Food & Function).

W latach 2012-2013 odbyła 3 miesięczny staż naukowy w Estonian University of Life Sciences, Estonia.

W czasie pracy na Wydziale Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji uzyskała trzy nagrody JM Rektora SGGW, w tym dwie za osiągnięcia naukowe przyznane w 2012 i 2014 roku i jedną za osiągnięcia dydaktyczne, przyznaną w 1996r. oraz dyplom uznania

JM Rektora SGGW za osiągnięcia dydaktyczne w 2015r. Była współautorką ekspertyzy pt.: *Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza. Komponent: Rolnictwo. Nazwa strategii dla rolnictwa: Rolnictwo Mazowsze Zdrowie*. Ponadto dr R. Kazimierzczak swoje kwalifikacje doskonaliła uczestnicząc w specjalistycznych szkoleniach tematycznych z zakresu HACCP w rolnictwie ekologicznym (2008r.) oraz szkoleniu *Pracownicy SGGW wobec studentów niepełnosprawnych* (2009r.).

Od 2002r. jest członkiem Stowarzyszenia IFOAM i IFOAM European Union, od 2003r. jest członkiem ISO FAR oraz od 2009r. pełni funkcję sekretarza Stowarzyszenia Forum Rolnictwa Ekologicznego im. Mieczysława Górnego.

3. Ocena osiągnięcia naukowego wskazanego ustawowo, jako rozprawy habilitacyjnej

Rozprawę habilitacyjną stanowi jednoautorska praca oryginalna napisana w formie monografii pt.: *„Wpływ ekologicznego i konwencjonalnego systemu produkcji rolniczej na wybrane parametry jakości buraka ćwikłowego, marchwi i soku marchwiowego”* asygnowana nr ISBN 978-83-7583-655-4, wydana przez Wydawnictwo SGGW w 2016r. Stwierdzam, iż przedstawiona do recenzji praca spełnia kryteria i wymogi stawiane pracom oryginalnym w myśl art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2014r., poz 1852 ze zm.).

Praca podzielona została na rozdziały i podrozdziały wg wymogów stawianych pracom przyrodniczym o charakterze eksperymentalnym. W związku z tym, praca zawiera następujące części: spis treści, wykaz skrótów, wstęp, przegląd piśmiennictwa, cel, zakres badań i hipotezę badawczą, materiał i metody badań, wyniki i ich dyskusję, podsumowanie i wnioski, piśmiennictwo, aneks oraz streszczenia w języku polskim i angielskim. Z analizy dorobku naukowego wynika, że przedstawione w pracy rezultaty badań nie były dotychczas publikowane w innej formie, stąd też praca ta spełnia wymogi publikacji oryginalnej ponieważ po raz pierwszy donosi o nowych odkryciach, powstałych na podstawie eksperymentów i obserwacji Habilitantki. Otrzymane wyniki zostały zebrane w 42 tabelach i przedstawione graficznie na 8 rysunkach, i omówione na 190 stronach pracy.

We wprowadzeniu do pracy Habilitantka szeroko i wnikliwie opisała kryteria związane z zasadami produkcji żywności ekologicznej oraz związki bioaktywne występujące w analizowanym surowcu. Niestety przegląd piśmiennictwa w mojej ocenie jest zbyt szczegółowy, pomimo, że oparty w dużej mierze na pracach z ostatnich lat, to w ponad 70% tylko na źródłach rodzimych autorów.

Na podstawie piśmiennictwa Autorka uznała, że pomimo mnogości informacji w zakresie ekologicznej produkcji rolnej jaka znajduje się w obiegu wciąż niewiele jest danych, bądź też są one sprzeczne w przedmiotowym temacie, w szczególności jeśli chodzi o jakość surowca i jego produktów przygotowanych z ekologicznego i konwencjonalnego systemu produkcji rolniczej. Stąd też Habilitantka zaproponowała jednocześnie badania analityczne, sensoryczne i technologiczne parametrów oceny jakości dwóch wybranych warzyw i ich odmian pochodzących z produkcji ekologicznej i konwencjonalnej. Mając na uwadze powyższe aspekty Habilitantka postawiła 3 hipotezy badawcze weryfikujące cel zaproponowanego dzieła związanego z określeniem i porównaniem wpływu ekologicznego i konwencjonalnego systemu produkcji na wybrane parametry składu chemicznego oraz jakości sensorycznej i technologicznej dwóch wybranych odmian buraków ćwikłowych i marchwi jadalnej i jej soków.

Uważam, że organizacja doświadczeń została przemyślana i poprawnie zaplanowana, a świadczy o tym chociażby podejście Habilitantki do pozyskania materiału badawczego. Materiał ten stanowiły warzywa, które cieszą się ogromną popularnością wśród konsumentów i zainteresowaniem wśród producentów, w tym producentów ekologicznych. Z wielką precyzją zostało dobrane 5 gospodarstw zajmujących się produkcją ekologiczną ze względu na warunki klimatyczno-glebowe, co miało wyeliminować wpływ środowiska na uzyskane wyniki. Sprzyjać temu miała także ścisła współpraca z producentami warzyw objawiająca się chociażby dostarczeniem materiału siewnego wybranych odmian, określenie sposobu dawkowania nawozów, tak aby wyeliminować czynniki zewnętrzne mogące istotnie zmodulować uzyskane wyniki. Niestety realizowane badania w ramach finansowania projektów MRiRW na rzecz badań w zakresie rolnictwa ekologicznego nie pozwoliło w pełni przez 3 letni okres wykonywać pełnego cyklu zaplanowanych badań gdyż np. w ostatnim trzecim roku badań nie wykonano analizy sensorycznej marchwi. Również nie wykonano pełnego profilu analiz chemicznych soków świeżych z marchwi ze względu na awarię aparatury.

Celem uzyskania wyników Habilitantka posłużyła się metodami standardowymi stosowanymi w ocenie fizyko-chemicznej surowca, jak i produktów z niego otrzymanych, stąd też została wyznaczona zawartość suchej masy, cukrów ogółem i redukujących, witaminy C, azotanów (III i V), polifenoli, betacyjanów i karotenoidów metodą HPLC. Natomiast odnotowując pewne niedociągnięcia w opisach zastosowanych metod analitycznych, np. nie podano istotnych informacji związanych z analizą chromatograficzną: typ i rodzaj kolumny chromatograficznej czy warunki rozdzielania. Informacje te w przypadku analiz

chromatograficznych należą do jednych z istotniejszych, gdyż w dużej mierze pozwalają innym badaczom na odtworzenie uzyskanych wyników przez danego badacza. Ponadto kilka niefrasobliwych błędów wkradło się przy zastosowanym nazewnictwie związków polifenolowych, np.: *p*-kumarynowego winno być *p*-kumarowego, raz jest rutyny a raz rutynozydu-*O*-kwercetyny, czy przy zapisie literaturowym książki *Przeciwutleniacze w żywności. Aspekty zdrowotne technologiczne molekularne i analityczne* nie podano prawidłowo autorów poszczególnych rozdziałów. Nieprawidłowo zatytułowano także punkt 7.5 w odniesieniu do zamieszczonej treści.

Również w opisie metodycznym nieprecyzyjnie przyjęto, iż w surowcu i sokach analizowano zawartość kwasów organicznych podczas gdy wykorzystując normę PN-EN 12147:2000 pt. *Soki owocowe i warzywne - oznaczanie kwasowości miareczkowej*, nie jesteśmy w stanie tego dokonać. Norma ta służy do oznaczenia kwasowości ogólnej, a nie jak podaje Habilitantka, że na jej podstawie oznaczyła zawartość kwasów organicznych, co znalazło również swoje odzwierciedlenie w omówieniu i dyskusji wyników.

Uzyskane wyniki poddano analizie statystycznej stosując analizę wariancji trójczynnikowej (wyznaczając istotność dla metody uprawy, odmiany i roku doświadczenia) ANOVA dla gatunku z wykorzystaniem testu parametrycznego Tukeya ($p=0.05$) oraz analizę głównych składowych (PCA). Dodatkowo wyznaczony został poziom zmian na podstawie procentowych różnic w zawartości poszczególnych składników w surowcach i produktach z rolnictwa ekologicznego w stosunku do konwencjonalnego.

W rozdziale IV zebrano *Wyniki badań*, które omówiono na 54 stronach w podziale na 2 etapy, jako:

- analiza chemiczna buraków ćwikłowych, marchwi i soków marchwiowych z produkcji ekologicznej i konwencjonalnej
- analiza wybranych parametrów wartości technologicznej i analiza sensoryczna buraków ćwikłowych i marchwi z produkcji ekologicznej i konwencjonalnej oraz soków marchwiowych.

Zgłębiając tą część ocenianego dzieła sukcesywnie dowiadujemy się o wpływie systemu uprawy na zawartość poszczególnych istotnych wyróżników składu chemicznego, wartości technologicznej oraz sensorycznej buraków ćwikłowych, marchwi i jej produktów oraz surowców przechowywanych. Prezentując wyniki Habilitantka konsekwentnie dąży do zweryfikowania postawionej hipotezy badawczej i celu pracy. Uzyskane wyniki potwierdzają iż zróżnicowane warunki uprawy istotnie modulują jakość surowca i otrzymanych produktów, co wykazała poprzez szereg analiz chemicznych oraz analizę sensoryczną.

Następnym rozdziałem pracy jest *Dyskusja wyników*, zapisana na 33 stronach. W rozdziale tym Habilitantka rzeczowo odnosi i porównuje uzyskane wyniki z dostępnymi danymi literaturowymi ostatnich lat w zakresie produkcji ekologicznej i konwencjonalnej.

Obserwacje te stworzyły podwaliny do sprecyzowania ostatniego rozdziału rozprawy *Podsumowanie i wnioski*. Habilitantka w *Podsumowaniu* przejrzysto definiuje główne spostrzeżenia i uwypukla najważniejsze osiągnięcia swoich badań, wskazując iż:

- zawartość składników odżywczych i bioaktywnych niekoniecznie jest wyższa w przypadku surowców i produktów ekologicznych;
- zawartość azotanów (III) i azotanów (V) jest wyższa w surowcu pochodzącym z uprawy konwencjonalnej, ale i zależna od innych czynników, m.in. czynnik odmianowy,
- większe zachowanie zawartości składników odżywczych podczas obróbki technologicznej i przechowalniczej była ściśle związana z wyjściową jakością surowców,
- w przypadku ocenionej jakości sensorycznej surowców w opinii panelu ekspertów oraz konsumentów niejednokrotnie istotniejsze były cechy odmianowe, niż system uprawy.

Finalnie na podstawie przeprowadzonej dyskusji wyników oraz na podstawie sformułowanych stwierdzeń Habilitantka wyciągnęła 6 najważniejszych wniosków wynikających z Jej badań. Uważam, że wnioski zostały sprecyzowane bardzo starannie. Habilitantka wyraźnie uwypukliła najważniejsze osiągnięcia swoich badań, wskazując iż na aspekty jakości warzyw pochodzących z upraw ekologicznych i konwencjonalnych miały wpływ nie tylko czynniki związane z systemem gospodarowania, ale również czynniki odmianowe i pozbiornicze. Otrzymane wyniki w większości potwierdzają opisywane w literaturze przedmiotu występowanie różnic w wartości odżywczej na korzyść surowców i produktów ekologicznych (głównie w przypadku zawartości witaminy C, cukrów, składników polifenolowych i azotanów (V) oraz tendencje w kierunku korzystniejszych parametrów jakości sensorycznej, technologicznej i przechowalniczej surowców ekologicznych w porównaniu do konwencjonalnych.

W odniesieniu do powyższego, stwierdzam, że przedstawione do oceny dzieło pt: *Wpływ ekologicznego i konwencjonalnego systemu produkcji rolniczej na wybrane parametry jakości buraka ćwikłowego, marchwi i soku marchwiowego* zalicza się do oryginalnych, a otrzymane wyniki do wartościowych pod względem poznawczym i aplikacyjnym. Tym samym praca spełnia podstawowy warunek wynikający z art. 16.1 ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2014r., poz. 1852 ze zm.).

4. Ocena działalności dydaktyczno-wychowawczej i organizacyjnej

Działalność dydaktyczno-wychowawcza dr Renaty Kazimierczak w świetle załączonych informacji oceniam pozytywnie. Zakres prowadzonej działalności dydaktycznej jest szeroki i obejmuje m.in. prowadzenie ćwiczeń i wykładów nie tylko na macierzystym Wydziale, ale i na innych Wydziałach Uczelni, i ich kierunkach:

- Technologia żywności i żywienie człowieka, obecnie Żywnienie człowieka i ocena żywności: Surowce spożywcze, Trendy w technologii żywności, Produkty ekologiczne w żywieniu człowieka (fakultet), Żywność ekologiczna;
- Dietetyka: Surowce spożywcze;
- Towaroznawstwo: Ekologiczne metody produkcji żywności (fakultet),
- Ochrona środowiska: Ekologiczne aspekty żywności i żywienia, Ekologiczne metody produkcji żywności (fakultet), Środowisko życia człowieka, Środowisko a strategia rozwoju regionalnego, Ekotechnologie w produkcji rolniczej i przetwórstwie żywności;
- Gastronomia i hotelarstwo: Towaroznawstwo żywności
- oraz *Prace projektowe* w ramach programu Erasmus ze studentami z wymiany międzynarodowej.

Dr Renata Kazimierczak uczestniczyła również w opracowaniu programów dydaktycznych z przedmiotów: Surowce spożywcze, Towaroznawstwo żywności, Trendy w technologii żywności, Produkty ekologiczne w żywieniu człowieka, Ekologiczne metody produkcji, Środowisko życia człowieka. Od 2005 roku jest odpowiedzialna za przygotowywanie planów dydaktycznych i rocznych sprawozdań z realizacji zajęć dydaktycznych w Zakładzie Żywności Ekologicznej.

Jest autorką i współautorką rozdziałów w 7 skryptach do ćwiczeń dla studentów. Brała aktywny udział w popularyzacji wiedzy dla dzieci i młodzieży, w spotkaniach organizowanych w ramach dni SGGW, w audycjach radiowych.

Brała udział w zespołach eksperckich i konkursowych m.in. była członkiem Komisji Egzaminacyjnej odpowiedzialnej za przeprowadzenie egzaminów praktycznych Okręgowej Olimpiady Wiedzy i Umiejętności Rolniczych, blok: Żywnienie Człowieka i Gospodarstwo Domowe (na lata 2005-2009, 2012, 2014), jest członkiem zespołu ekspertów Akredytowanego Laboratorium Oceny Żywności i Diagnostyki Zdrowotnej SGGW w Warszawie, na Wydziale Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji (od 2004) oraz członkiem zespołu ekspertów Instytutu Spraw Obywatelskich (INSPRO) z siedzibą w Łodzi (od 2015).

Dotychczas była promotorem 42 prac magisterskich i 43 prac inżynierskich, oraz 3 prac licencjackich na kierunkach Technologia żywności i żywienie człowieka, Żywnienie człowieka i ocena żywności i Ochrona środowiska. Obecnie pełni Ona funkcję promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim pani mgr inż. Elżbiety Fijoł-Adach oraz pana mgr. inż. Jana Górskiego.

5. Wniosek końcowy

Pozytywnie oceniam osiągnięcia dr Renaty Kazimierczak w zakresie działalności naukowo-badawczej, w tym monotematyczne osiągnięcie pt: *Wpływ ekologicznego i konwencjonalnego systemu produkcji rolniczej na wybrane parametry jakości buraka ćwikłowego, marchwi i soku marchwiowego* stanowiące osiągnięcie naukowe promujące do uzyskania stopnia doktora habilitowanego. Uzyskane wyniki, ich sposób przedstawienia wraz z analizą merytoryczną świadczą o dojrzałości naukowej Habilitantki. Na pozytywną ocenę zasługują także efekty zaangażowania w pozostałych obszarach Jej aktywności zawodowej, w tym dydaktyczno-wychowawczej oraz organizacyjnej.

Stwierdzam zatem, że przedstawione do oceny osiągnięcie naukowe, całokształt działalności naukowej oraz działalność dydaktyczna i organizacyjna dr Renaty Kazimierczak spełniają warunki określone w aktualnie obowiązującej Ustawie o stopniach i tytule naukowym, i w pełni uzasadniają nadanie Jej stopnia doktora habilitowanego nauk rolniczych w dyscyplinie technologia żywności i żywienia o co wnioskuję do Wysokiej Rady Wydziału Nauk o Żywieniu Człowieka i Konsumpcji Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego.

Prof. dr hab. inż. Aneta Wojdyło